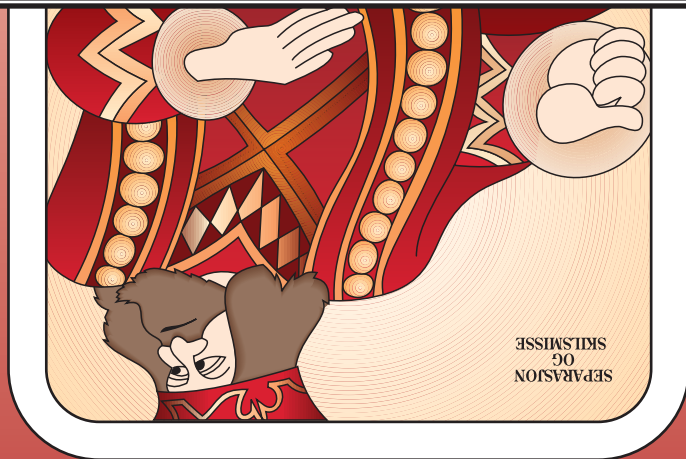

SEPARASJON OG SKILSMISSE

RÅD OG HJELP

FRI RETTSHJELP

Fri rettshjelp er en ordning som er opprettet for å hjelpe folk med lave inntekter. Fri rettshjelp omfatter for det første fritt rettsråd. Dvs. at du kan få dekket utgiftene til rådgivning hos advokat. Fri rettshjelp omfatter dessuten fri sakførsel. Dvs. at du kan få dekket advokatutgifter og rettsgebyr i forbindelse med en retts sak, dersom du har lave inntekter. For å få nærmere opplysninger om ordningen med fri rettshjelp kan du henvende deg til fylkesmannens kontor i ditt fylke, eller til en advokat.

SOSIALKONTOR / TRYGDEKONTOR

Sosialkontoret og trygdekontoret kan gi råd og hjelp om spørsmål som hører inn under deres arbeidsområde.

KRISESENTRER

I mange kommuner er det opprettet krisetelefoner eller krisesentre som gir gratis råd og hjelp til kvinner som har vært utsatt for vold eller mishandling.

GRATIS JURIDISK VEILEDNING

Juss-studenter gir gratis råd og veiledning ved henvendelse til:

Juss Buss

Arbinsgt. 7, 0253 Oslo, tlf. 22 84 29 00

Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK)

Arbinsgate 7, 0253 Oslo, tlf. 22 84 29 50

Jussformidlingen

Sydneshaugen 10, 5007 Bergen, tlf. 55 58 96 00

Juss-Hjelpe

Universitetet i Tromsø, Breivika senter, 9037 Tromsø, tlf. 77 64 45 59

AKTUELLE LOVER

Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap

Lov 8. april 1981 nr 7 om barn og foreldre

Lov 28. februar 1997 nr 19 om folketrygd

Lov 17. februar 1989 nr 2 om forskuttering av underholdsbidrag til barn

Særtrykk av disse lovene kan du kjøpe eller bestille gjennom en bokhandel.

INNLEDNING

Det kan oppstå problemer i alle ekteskap. Men ektepar kan i enkelte tilfeller få hjelp til å forstå problemene og kanskje løse dem på en måte som er bedre for dem selv og barna enn separasjon og skilsmisse.

FAMILIEVERN- KONTORER

Det er mulig å søke hjelp ved et familievernkontor. Disse kontorene har knyttet til seg fagkyndige på en rekke felter. Både lege, psykolog, sosionom, jurist osv. vil kunne bli rådspurt. På enkelte kontorer er det også prest.

Både helsevesen, prest i kirken eller trossamfunn og sosialkontorer vil kunne bidra med rådgivning og hjelp i en separasjons-situasjon.

ANDRE BROSJYRER

En ny ekteskapslov trådte i kraft 1. januar 1993. Barne- og familiedepartementet har i forbindelse med dette utgitt brosjyrene «Foreldreansvar og samværsrett», «Mekling for foreldre» og «Formuesforhold mellom ektefeller».

Barne- og familiedepartementet har også gitt ut brosjyrene «Barn og samlivsbrudd» som gir råd og veiledning til foreldre, og «Hva med min mening da?» som henvender seg til barn som har foreldre som skal flytte fra hverandre. Alle brosjyrene er tilgjengelige på www.odin.dep.no/bfd/

I denne brosjyren har vi valgt ekteparet Brit og Arne til å illustrere spørsmålene som oppstår i forbindelse med et samlivsbrudd.

SEPARASJON OG SKILSMISSE

Faktisk samlivsbrudd

Hvis Arne og Brit flytter hver for seg fordi de ikke lenger vil leve sammen som ektefeller, kaller vi det et samlivsbrudd. Det gjelder både når begge ønsker å bryte samlivet, og når f.eks. Brit reiser mot Arnes ønske fordi hun ikke lenger vil fortsette samlivet. Samlivet er ikke brutt om Brit må reise bort f.eks. på grunn av arbeid eller studier, så lenge de ønsker å fortsette ekteskapet.

Fremgangsmåte ved separasjon og skilsmisse

Alle separasjoner og de aller fleste skilsmisser skal behandles av fylkesmannen. Det er bare i særlige tilfelle som f.eks. når det kreves skilsmisse på grunn av overgrep eller bigami, at skilsmissesak skal reises for domstolen.

Har Arne og Brit felles barn under 16 år, må de møte til mekling før de kan søke om separasjon. Les mer om mekling i brosjyren «Mekling for foreldre».

Separasjon

Hvis Arne eller Brit eller begge ønsker å separeres, kan de søke om separasjon på et søknadsskjema som de får hos fylkesmannen. (Søknadsskjema er også tilgjengelig på Barne- og familiedepartementets internettsider: www.odin.dep.no/bfd/)

Søknaden sendes fylkesmannen i det fylket der de sist bodde sammen. Har begge flyttet fra dette fylket, sendes søknaden til fylkesmannen i fylket der en av dem nå bor.

I loven står det at en ektefelle som ikke finner å kunne fortsette samlivet, kan kreve separasjon. Dersom Arne eller Brit ikke ønsker fortsatt å være gift, er dette god nok grunn til å kreve separasjon. De trenger ikke gi noen begrunnelse ut over dette for å ha krav på separasjon.

BRUDD PÅ SEPARASJONEN

Arne og Brit kan naturligvis når som helst gjenoppta samlivet ved å flytte sammen igjen (eller fortsette å bli boende sammen). Separasjonen faller i disse tilfellene bort av seg selv. Skulle Arne og Brit senere likevel ønske skilsmisse, må de søke fylkesmannen om ny separasjon.

Tilbringer Arne og Brit begrenset tid (f.eks. ferier) sammen pga. barna, vil ikke dette føre til brudd på separasjonen.

Virkningen av separasjon

I separasjonstiden er Arne og Brit fortsatt formelt gift. De kan derfor ikke gifte seg på nytt.

IKKE RETT TIL GJENGIFTE

TRYGDEYTELSER

Hvis barna skal bo hos Arne etter separasjonen, får han rett til barnebidrag og utvidet barnetrygd. I enkelte tilfeller kan Arne også få rett til stønad til enslig forsørger etter folketrygdloven. Informasjon om dette kan man få ved å henvende seg til det lokale trygdekontoret, som nå har ansvaret for både trygdesaker og bidragssaker.

Når det gjelder forholdet til barna, underholdsbidrag til ektefelle og/eller barn, deling av formuen, arv og enkelte andre spørsmål, gjelder de samme reglene under separasjonen som etter skilsmissen.

FORMUES- FORHOLDET

Ved separasjonen opphører Arne og Brits felles ansvar for underhold av familien. En av dem, eller begge, kan på dette tidspunkt kreve deling av boet etter reglene i ekteskapsloven. Les mer om dette i brosjyren "Det økonomiske forholdet mellom ektefeller".

FORMUES- FORHOLDET

Skilsmisse

Arne eller Brit kan kreve skilsmisse ved bevilning av fylkesmannen når det har gått ett år etter at de fikk separasjonsbevilning. Det er ikke nødvendig at de er enige om å skilles. Ønsker bare Brit skilsmisse, har hun krav på å bli skilt, selv om Arne ikke ønsker dette. Det er heller ikke nødvendig at Arne og Brit er enige om deling av formuen, bidrag pensjons-rettigheter o.l. for at

de skal kunne få skilsmisse. Disse spørsmålene kan tas opp senere, hvis Arne og Brit ikke er enige på tidspunktet for skilsmissen.

TO ÅR ETTER SAMLIVSBRUDD

Hvis Arne og Brit ikke har blitt separert ved bevilling, men bare har flyttet fra hverandre, kan den som ønsker det kreve skilsmisse etter at de har bodd adskilt i to år. Det er heller ikke i disse tilfellene nødvendig at Arne og Brit er enige om å skilles.

Ønsker Brit skilsmisse etter at hun og Arne har bodd fra hverandre i to år, og Arne påstår at de i tvert imot har bodd sammen i lengre perioder etter samlivsbruddet, må skilsmissesaken behandles av domstolen. Hvis både Arne og Brit er enige om at de har bodd fra hverandre i den toårs-perioden som loven krever, skal de sende skilsmissesøknaden til fylkesmannen.

SKILSMISSE PGA. OVERGREP

Domstolen kan gi skilsmisse ved dom selv om partene ikke har vært separert, hvis den ene av ektefellene har forsøkt å drepe den andre eller barna, eller har utsatt dem for alvorlig mishandling. Dette gjelder også hvis ektefellen har truet med å drepe eller mishandle.

BIGAMI

Arne kan kreve skilsmisse uten først å ha vært separert, hvis Brit har giftet seg med Svein uten å ha blitt skilt fra Arne. Arne må i såfall rette kravet om skilsmisse til domstolen.

Oppløsning av ekteskap

Dersom Brit gifter seg med Svein uten å være skilt fra Arne, kan Svein kreve ekteskapet oppløst.

BIGAMI

EKTESKAP MELLOM NÆRE SLEKTNINGER

Viser det seg at ektefellene er foreldre og barn, eller søsken eller halvsøsken, kan de kreve ekteskapet oppløst. Ønsker ingen av ektefellene å reise sak om dette, skal fylkesmannen reise sak for å oppløse ekteskapet. Disse sakene skal behandles av domstolen.

SPØRSMÅL SOM KAN AVGJØRES I FORBINDELSE MED SEPARASJONEN/ SKILSMISSEN

MEKLING

Avtaler om barna

Hvis Arne og Brit har barn sammen, må spørsmålet om foreldreansvar, hvem barna skal bo fast sammen med, og samværrett avgjøres når de flytter fra hverandre. Er barna under 16 år, må foreldrene møte til mekling før separasjons- eller skilsmisssaken bringes inn for fylkesmannen. Arne og Brit må møte til mekling selv om de er enige. Målet med meklingen er at foreldrene skal komme fram til en avtale om barna. En slik avtale bør være skriftlig. Barne- og familiedepartementet har utgitt brosjyren «Mekling for foreldre» om dette.

Barnebidrag

Arne og Brit har begge plikt til å bidra til at barna skal ha det godt under oppveksten, og få en utdanning etter evner og anlegg. Bor barna hos Arne, må Brit oppfylle sin del av plikten ved å betale barnebidrag hver måned.

AVTALE OM BIDRAG

Hver av foreldrene har plikt til å yte etter sin evne til forsørgelse av barna. De kan selv avtale bidragets størrelse. Blir de ikke enige, kan de be om at trygdekontoret fastsetter størrelsen på bidraget. Det kan også pålegges bidrag til dekning av særlige engangsutgifter. Du kan lese mer om beregning av barnebidrag på www.trygdeetaten.no

Trygdekontoret kan gi nærmere opplysninger om hvilke pro-sentsatser som gjelder

INDEKSREGULERING

Barnebidrag skal indeksreguleres 1. juni hvert år, hvis ikke annet er avtalt eller fastsatt. Spørsmål om barnebidrag kan rettes til trygdekontoret.

Ektefellebidrag

Når Arne og Brit flytter fra hverandre, blir separert eller skilt, kan en av dem i enkelte tilfeller kreve underholdsbidrag fra den andre.

Brit kan for eksempel kreve underholdsbidrag hvis hennes mulighet til å forsørge seg selv er svekket som en følge av ekteskapet eller omsorg for barna. I andre tilfeller kan bidrag bare pålegges hvis særlige grunner taler for det. Bidrag skal i alminnelighet løpe i inntil tre år, men kan også fastsettes uten tidsbegrensning dersom ekteskapet har vært langvarig

Arne og Brit kan avtale hvor stort bidraget skal være. Hvis begge er enige om administrativ behandling av saken, avgjør trygdekontoret om ektefellebidrag skal fastsettes, og hvor stort dette skal være. Dersom Arne og Brit ikke er enige om administrativ behandling, må domstolen avgjøre spørsmålet.

VED GJENGIFTE

Gifter Brit seg igjen, har hun ikke lenger krav på ektefellebidrag fra Arne. Barnebidraget løper derimot som før.

INDEKSREGULERING

Ektefellebidrag skal som hovedregel ikke indeksreguleres.

Skifte og bruksrett til bolig

Når Arne og Brit flytter fra hverandre kan det oppstå spørsmål om hvem som skal overta boligen, og hvordan formuen skal fordeles mellom dem.

Eiendeler eller verdier som f.eks. Arne hadde med seg da han giftet seg, eller som han har arvet eller fått som gave i løpet av ekteskapet, kan han som hovedregel kreve å holde utenfor delingen. Les om skifte og bruksrett til bolig i brosjyren «Det økonomiske forholdet mellom ektefeller».

Pensjon til ektefelle

Brit vil ha rett til ektefellepensjon fra folketrygden, dersom Arne dør innen fem år etter skilsmissen. Ekteskapet må da enten ha vart i 25 år, eller ha vart i 15 år hvis partene har felles

FRA FOLKETRYGDEN

barn. Brit mister denne retten hvis hun gifter seg på nytt. Trygdekontoret kan gi nærmere opplysninger om ektefellepensjon fra folketrygden.

Arne kan være tilsluttet private pensjonsordninger som også kommer Brit til gode i form av ektefellepensjon hvis Arne dør. Reglene om ektefellepensjon avhenger i en viss grad av hva pensjonsavtalen bestemmer.

Har ekteskapet vart i minst 10 år, og Brit var minst 45 år ved skilsmissen, vil Brit beholde retten til ektefellepensjon fra privat pensjonsordning selv om hun blir skilt fra Arne.

Navn

Hvis Brit tok slektsnavnet til Arne da de giftet seg, kan hun beholde dette navnet selv om de blir skilt. Dersom hun ønsker å endre navn etter separasjonen eller skilsmissen, må hun sende inn skjema «Melding om endring av navn» til folkeregisteret i kommunen der hun er registrert bosatt.

LOV AV 4. JULI 1991 NR 47 OM EKTESKAP

Kapittel 4. Oppløsning av ekteskap. Separasjon.

§ 19. *Oppløsning av ekteskap.*

Et ekteskap kan oppløses ved skilsmisse etter forutgående separasjon i medhold av § 21 eller uten forutgående separasjon i medhold av §§ 22 og 23. Et ekteskap kan videre oppløses i medhold av § 24.

§ 20. *Separasjon.*

En ektefelle som ikke finner å kunne fortsette samlivet, kan kreve separasjon.

En separasjon blir uten rettsvirkning dersom ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet. Samliv i en overgangstid inntil samlivet blir brutt, eller kortvarige forsøk på å gjenoppta samlivet, har likevel ikke denne virkningen.

§ 21. *Skilsmisse etter separasjon.*

Hver av ektefellene kan kreve skilsmisse når de har vært separert i minst ett år.

§ 22. *Skilsmisse etter samlivsbrudd.*

Hver av ektefellene kan kreve skilsmisse dersom samlivet har vært brutt i minst to år.

§ 23. *Skilsmisse på grunn av overgrep.*

En ektefelle kan kreve skilsmisse dersom den andre ektefellen med hensikt har forsøkt å drepe ham eller henne eller barna eller forsettlig har utsatt dem for alvorlig mishandling. Det samme gjelder dersom ektefellen har opptrådt på en måte som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for slik atferd.

Krav om skilsmisse etter denne paragrafen må være reist innen seks måneder etter at ektefellen fikk kjennskap til handlingen, og senest to år etter at den fant sted.

§ 24. *Oppløsning av ekteskap som er inngått i strid med § 3 eller § 4.*

Hver av ektefellene kan kreve ekteskapet oppløst dersom det er inngått i strid med § 3 eller § 4. Reiser ingen av ektefellene sak, skal fylkesmannen reise sak for å få ekteskapet oppløst. Dersom sterke grunner taler for det, kan fylkesmannen likevel beslutte at sak ikke skal reises eller at saksanlegg skal utsettes.

En ektefelle kan kreve skilsmisse når den andre ektefellen har inngått nytt ekteskap i strid med § 4.

Nytt ekteskap i strid med § 4 kan ikke kreves oppløst etter første eller andre ledd dersom det tidligere ekteskapet er blitt oppløst.

§ 25. *Virkningen av separasjon og skilsmisse.*

Virkningen av separasjon og skilsmisse inntreder den dagen fylkesmannens bevilling er gitt eller dom blir avsagt, når ikke annet er særskilt bestemt.

Bevilling eller dom om skilsmisse gir ikke rett til å inngå nytt ekteskap før bevillingen er blitt endelig eller dommen rettskraftig.

Kapittel 5. Behandlingen av saker om oppløsning av ekteskap og om separasjon.

§ 26. *Mekling m v.*

Ektefeller med felles barn under 16 år, skal i saker om separasjon og skilsmisse etter §§ 20 og 22 møte til mekling før saken bringes inn for retten eller fylkesmannen, jf § 27. Formålet med meklingen er å komme fram til en avtale om foreldreansvaret, samværsretten eller om hvor barnet eller barna skal bo fast, hvor det legges vekt på hva som vil være den beste ordningen for barnet/barna. Barneloven §§ 52 til 54 gjelder tilsvarende. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om hvem som kan foreta mekling etter første punktum, og om godkjenning av slike instanser.

Mekling etter første ledd kreves ikke når saken allerede er brakt inn for retten med påstand om skilsmisse etter § 23 eller oppløsning etter § 24. Mekling og orientering er heller ikke nødvendig når sak reises av vergen etter § 28 andre ledd.

Ektefellene plikter å møte personlig dersom ikke tvingende grunner er til hinder for det. Når mekling har vært forsøkt, skal det gis en bevitnelse om dette. Departementet fastsetter ved forskrift nærmere regler om unntak fra plikten til å møte til mekling. Departementet fastsetter også regler om vilkårene for at det kan gis bevitnelse om at mekling er forsøkt.

Den som foretar mekling, har taushetsplikt om det som kommer fram om personlige forhold i forbindelse med oppdraget. Lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer §§ 6, 7, 9 og 10 gjelder tilsvarende.

Departementet kan gi nærmere regler om meklingsens innhold, og om innkallingen og fremgangsmåten.

§ 26a *Opplysningsplikt til barneverntjenesten.*

Meklingsmenn som arbeider innenfor rammen av denne loven skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt skal meklingsmenn av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. samme lov § 4-24. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter meklingsmenn å gi slike opplysninger.

§ 27. *Hvilken myndighet som avgjør saken.*

Separasjon og skilsmisse gis av fylkesmannen når ikke annet følger av andre eller tredje ledd.

Avgjørelsen treffes av en domstol:

- a. når saken gjelder oppløsning av ekteskap etter § 23 eller § 24
- b. når saken gjelder skilsmisse etter § 22, og partene ikke er enige om at vilkårene er oppfylt
- c. når sak om separasjon eller skilsmisse blir reist av vergen eller hjelpevergen etter § 28.

Separasjon etter § 20 og skilsmisse etter § 22 avgjøres også av en domstol når kravet blir reist i en sak om skilsmisse som er brakt inn for retten på et annet grunnlag, eller i forbindelse med en sak om spørsmål etter loven her eller spørsmål etter barneloven om felles barn, som har sammenheng med kravet om separasjon eller skilsmisse.

Brosjyren er utgitt av Barne- og familiedepartementet

Konsulent: Statens informasjonstjeneste

Design: David Keeping

Trykk: Zoom Grafisk AS

Opplag: 35000/2004

Trykt og produsert uten bruk av klor